

KAPADOKYA BÖLGESİNDE BULUNAN OTELLERDE ÇALIŞANLARIN AIDS KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ*

AIDS knowledge of hotel workers in Cappadocia Region

Ahmet ÖZTÜRK¹, Rahşan KOLUTEK²

Özet

Amaç: Bu çalışmada, otel çalışanlarının AIDS (Acquired Immuno-deficiency Syndrome) ile ilgili bilgi düzeylerinin saptanması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, Kapadokya bölgesinde bulunan 4 ve 5 yıldızlı otellerde çalışan 266 kişide yapıldı. AIDS, bulaşma yolları ve korunma ilgili temel bilgilerin yer aldığı anket formları çalışanlarla yüz yüze görüşülerek dolduruldu.

Bulgular: Araştırmaya alınan otel çalışanlarından AIDS'i duyanların oranı % 94.7'dir. Çalışanların % 85.7'si AIDS'in bulaşıcı bir hastalık olduğunu bilmektedir. Çalışanlarca en iyi bilinen bulaşma yolları heteroseksüel ilişki (% 91.2), kan nakli (%85.7) ve kan ile doğrudan temas etmedir (%82.2). Araştırmaya alınanlar içinde, AIDS'li bir kişinin dış görünümünün sağlıklı olabileceğini belirtenlerin oranı % 36.1, yaşadığı / çalıştığı ortamda AIDS riski olabileceğini düşünenlerin oranı ise % 44.4'dür. AIDS'den korunabilmek için, çalışanların % 85.3'ü kondom kullanımının, % 80.5'i kan ve vücut sıvılarına temas etmemenin ve % 75.9'u tek eşliliğin gerektiğini ifade etmişlerdir. AIDS'i duyduğunu ifade edenlerin % 90.1'i bu bilgileri radyo/televizyondan, % 80.6'sı kitap ya da gazetelerden duyduklarını belirtirken, sağlık personelinden duyanlar ise % 41.7 oranındadır.

Sonuç : Otel çalışanlarının AIDS hakkında istenilen düzeyde bilgi sahibi olmadığı, olan bilgilerini de daha çok medyadan aldığı tespit edilmiştir. Olası AIDS riskinden korunabilmeleri için, sağlık kuruluşları ve otel yöneticilerinin işbirliği ile organize eğitimler verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : AIDS, Bilgi, Çalışanlar, Otel, Turizm

Abstract

Purpose: The aim of our study was to determine the knowledge level of hotel workers about AIDS.

Material and Methods: This study was conducted on 266 hotel workers working in 4 and 5 star hotels in the touristic region of Cappadocia. A questionnaire including the way of transmission and prevention of AIDS was filled in by means of face-to-face interviews.

Results: The rate of hotel workers who had previously heard about AIDS was 94.7%. Among all the workers, 85.7% knew that AIDS was a transmitted disease. Heterosexual intercourse, blood transfusion and direct contact with infected blood were the most widely known ways of transmission. Only 36.1% of the workers stated that the outer appearance of a person with AIDS might be healthy. Of the workers, 44.4% considered that the risk of AIDS is existent in their lives or workplaces. The workers stated that the most important measures for preventing AIDS are using condoms (85.3%), avoiding infected blood or body fluid (80.5%) and being monogamous (75.9%). While the rate of workers who had heard the information about AIDS from health personnel was 41.7%, radio/television (90.1%) and newspapers/books (80.6%) were the most important sources of information.

Conclusion: Our findings indicated that hotel workers do not have enough information about AIDS and they generally obtain this information from media. We believe that education programmes in collaboration with health institutions and hotel directors may be effective to protect the workers from probable AIDS risk.

Key Words: AIDS, Hotel, Knowledge, Tourism, Workers

*1. Uluslar arası & 2.Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi, 20-23 Nisan 2001, Antalya
Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi 38039 KAYSERİ
Halk Sağlığı. Y.Doç.Dr.¹.
Nevşehir Sağlık Yüksekokulu NEVŞEHİR
Okutman².

Geliş tarihi: 4 Ekim 2002

Bulaşıcı hastalıklarla başarılı mücadeleler verilmiş olan 20. yüzyılın son yıllarında ortaya çıkan AIDS (Acquired Immuno-deficiency Syndrome), dünya çapında giderek artan bir sorun oluşturmaktadır. Önceleri ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve diğer gelişmiş ülkelerin sorunu gibi gözükmekteyken, son yıllarda hastalığın gelişmekte

olan ülkelerde daha çok yoğunlaştığı saptanmaktadır. Örneğin, ilk olgunun izole edildiği 1983 yılından 1989 yılı ortasına kadar bildirilen olguların yaklaşık % 60'ı ABD'de iken (1), 2000 yılı sonunda mevcut olan AIDS/HIV olgularının % 94'ü gelişmekte olan ülkelerdedir (2). AIDS'in bu yayılımını artıran en önemli faktörlerden biri uluslararası seyahatlerdir (3,4). Bu seyahatler sırasında, hasta ya da taşıyıcı olan turistler gittikleri ülkelerde konakladığı yerlerdeki ya da çevresindeki kişilere, cinsel ilişki ya da kontamine araç-gereç ile hastalığı bulaştırabilirler (5). Bu nedenle, turistik otellerde çalışanlar da AIDS için risk grupları arasında yer alırlar. Özellikle AIDS/HIV vakalarının fazla olduğu ülkelere gelen turistlerin hastalığa yakalanmış olma olasılığı yüksektir (2).

Bu çalışmada da, son yıllarda turizm alanında gelişmeler kaydeden ülkemizin önemli merkezlerinden birisi olan Kapadokya'daki otel çalışanlarının hastalığın bulaşması ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeylerinin saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma, 2000 yılı Eylül ve Ekim ayları içinde, Kapadokya olarak adlandırılan (Nevşehir, Ürgüp, Göreme, Avanos ve civarı) bölgede bulunan 4 ve 5 yıldızlı toplam 8 otelin tümünde yapıldı. Değişik mesai saatlerinde oteller ziyaret edilerek, bu otellerde çalışmakta olan toplam 293 kişiden 266 kişiye (% 90.8) ulaşıldı. AIDS, bulaşma yolları ve korunma ile ilgili temel bilgilerin yer aldığı anket formları çalışanlarla yüz yüze görüşülerek dolduruldu. Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS programı kullanılarak değerlendirildi. İstatistiksel analizlerde ki kare testi kullanıldı, $p < 0.05$ değerleri anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Araştırmaya alınan otel çalışanlarının yaş ortalamaları 26.7 ± 8.5 yıl olup, çeşitli özellikleri Tablo I'de verilmiştir.

Araştırmaya alınanlar içerisinde AIDS'i duyanların oranı % 94.7'dir; çeşitli özelliklere göre AIDS'i duyma oranları Tablo II'de gösterilmiştir.

Tablodan da takip edilebileceği gibi, cinsiyetler ve yaş grupları arasında AIDS'i duyma açısından anlamlı bir farklılık bulunamazken; yüksek okul mezunlarının ve resepsiyonda çalışanlar ile idari personel ve teknik personelin tamamı AIDS'i duyduklarını belirtmişlerdir.

Otel çalışanlarının % 85.7'si AIDS'in bulaşıcı bir hastalık olduğunu bilmektedir. Bulaşıcı olduğunu bilme oranı, 31 ve üzeri yaş grubundakilerde % 92.2'ye, idari personelde % 96.8'e, yüksek okul mezunlarında ise % 97.1'e ulaşmaktadır.

AIDS'i duyduğunu belirtenlerin hastalığın bulaşma yollarına ilişkin düşünceleri Tablo III'de verilmiştir.

Hastalığın bulaşma yollarına yönelik bilgiler çalışanların çeşitli özelliklerine göre incelendiğinde, eğitim düzeyi ve AIDS'i duymuş olma dışındaki özelliklerin pek farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Örneğin cinsiyet, sadece homoseksüel geçişi bilmede (Tablo IV); yaş ise sadece heteroseksüel geçişi belirtme de (Tablo V) farklılık yaratmaktadır. Yapılan görevin statüsü ise, hiçbir bulaşma yolu ile ilgili bir farklılık yaratmamaktadır, sadece kat görevlilerinde ustura-jilet gibi kesici aletlerle hastalığın geçmeyeceğini belirtenlerin oranı % 52.5'e ulaşmaktadır, ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öte yandan, eğitim düzeyi yüksek olanlarda ve AIDS'i duyduğunu ifade edenlerde, hastalığın geçiş yollarından birçoğunun daha iyi bilindiği saptanmıştır. Çalışanların öğrenim düzeylerine göre bazı bulaşma yollarına ilişkin düşünceleri Tablo VI'da, AIDS'i duyma durumuna göre bazı bulaşma yollarına ilişkin düşünceleri ise Tablo VII'de karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya alınanlar içinde, AIDS'li bir kişinin dış görünümünün sağlıklı olabileceğini belirtenlerin oranı % 36.1'dir. Çalışanların çeşitli

özelliklerine göre AIDS'li bir kişinin görünümünün sağlıklı olup olmayacağına ilişkin görüşleri Tablo VIII'de verilmiştir.

Tablo VIII'den de görülebileceği gibi, cinsiyet ve yaş grubuna göre dış görünümün sağlıklı olabileceği düşüncesi değişmezken, AIDS'i duymadığını belirtenlerin sadece % 7.1'i, kat görevlilerinin ise %18.9'u bu düşüncededir. Yüksek eğitimlilerde ise AIDS'li bir kişinin sağlıklı görünebileceğini ifade edenler % 77.1'e ulaşmaktadır.

Çalışanların % 44.4'ü yaşadığı / çalıştığı ortamda AIDS riski olabileceğini düşünmektedir, kat görevlilerinde tehlike altında olduğunu düşünenlerin oranı % 64.2'ye yükselirken, aynı oran teknik personelde % 26.3'e düşmektedir. Kendisine AIDS bulaşabileceğini düşünenlerin oranı ise % 34.2'dir.

Otel çalışanlarının AIDS'den korunmak için alınması gereken önlemlere ilişkin düşünceleri Tablo IX'da verilmiştir.

AIDS hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı % 27.1'dir. Çalışanların kendilerini yeterli görme durumları, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş grupları veya görevlerine göre değişmemektedir. Öte yandan, dövme yaptırma gibi işlemlerle ya da ustura-jilet gibi kesici aletlerle hastalığın bulaşabileceği hariç, bulaşma yollarına ait bilgilerde, kendisini yeterli görenlerle görmeyenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. AIDS'i duyduğunu ifade edenlerin bu bilgileri aldıkları/ öğrendikleri yer veya kişiler Tablo X'da gösterilmiştir.

Tablo'dan da takip edilebileceği gibi, AIDS genellikle medyadan duyulmaktadır, sağlık personelinin duyanlar ise yarıdan daha az bir

Tablo I. Araştırmaya alınanların bazı özelliklerine göre dağılımı

Özellik (n=266)	Sayı	%
<i>Cinsiyet</i>		
Erkek	205	77.1
Kadın	61	22.9
<i>Yaş grubu</i>		
20 yaş ve altı	75	28.2
21 – 30 yaş arası	127	47.7
31 yaş ve üzeri	64	24.1
<i>Eğitim Durumu</i>		
Ortaokul ve altı okul mezunu	113	42.5
Lise mezunu	118	44.4
Yüksek okul mezunu	35	13.1
<i>Görevi</i>		
Garson/barmen	63	23.7
Kat görevlisi	53	19.9
Mutfakta çalışanlar	45	16.9
İdari personel	31	11.7
Resepsiyon	20	7.5
Teknik hizmetler	19	7.1
Diğer (güvenlik, bahçıvan, vb.)	35	13.2

Tablo II. Çalışanların bazı özelliklerine göre AIDS'i duyma oranları

	AIDS'i Duyma Durumu				Toplam	χ^2	p	
	Duymuş		Duymamış					
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
<i>Toplam</i>	252	94.7	14	5.3	266	100.0		
<i>Cinsiyet</i>								
<i>Erkek</i>	192	93.7	13	6.3	205	100.0	2.085	>0.05
<i>Kadın</i>	60	98.4	1	1.6	61	100.0		
<i>Yaş grupları</i>								
20 yaş ve altı	73	97.3	2	2.7	75	100.0	5.595	>0.05
21 – 30 yaş arası	122	96.1	5	3.9	127	100.0		
31 yaş ve üzeri	57	89.1	7	10.9	64	100.0		
<i>Eğitim Düzeyi</i>								
Ortaokul ve altı okul mezunu	102	90.3	11	9.7	113	100.0	8.227	<0.05
Lise mezunu	115	97.5	3	2.5	118	100.0		
Yüksek okul mezunu	35	100.0	-	-	35	100.0		
<i>Görevi</i>								
Garson/barmen	61	96.8	2	3.2	63	100.0	13.477	<0.05
Kat görevlisi	51	96.2	2	3.8	53	100.0		
Mutfakta çalışanlar	40	88.9	5	11.1	45	100.0		
İdari personel	31	100.0	-	-	31	100.0		
Resepsiyon	20	100.0	-	-	20	100.0		
Teknik hizmetler	19	100.0	-	-	19	100.0		
Diğer	30	85.7	5	14.3	35	100.0		

Tablo III. AIDS'i duyduğunu belirten otel çalışanlarının hastalığın enfekte kişiden sağlam kişilere hangi yollarla bulaşabileceğine dair düşünceleri.

Bulaşma yolu (n=252)	Evet, bulaşır		Hayır, bulaşmaz		Fikri yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Heteroseksüel ilişki	230	91.2	13	5.2	9	3.6
Kan nakli	216	85.7	19	7.5	17	6.8
Kan ile temas etme	207	82.2	25	9.9	20	7.9
Enjektör iğnesi	201	79.8	21	8.3	30	11.9
Homoseksüel ilişki	182	72.2	35	13.9	35	13.9
Ustura, jilet vb.	147	58.3	56	22.2	49	19.5
Dövme yaptırma, kulak deldirme	108	42.9	87	34.5	57	22.6
Aynı kaptan yemek yeme	36	14.3	169	67.1	47	18.6
Giyisi – çamaşırın ortak kullanımı	29	11.5	155	61.5	68	27.0
Tokalaşma, el sıkışma	24	9.5	197	78.2	31	12.3

Tablo IV. AIDS'in homoseksüel ilişki ile geçişini bilme durumunun cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Bulaşır		Homoseksüel İlişki İle Bulaşma				Toplam	
	Sayı	%	Bulaşmaz		Bilmiyor		Sayı	%
Erkek	155	75.6	30	14.6	20	9.8	205	100.0
Kadın	37	60.7	7	11.5	17	27.9	61	100.0
Toplam	192	72.2	37	13.9	37	13.9	266	100.0

$$\chi^2 = 12.882, p < 0.05$$

Tablo V. AIDS'in heteroseksüel ilişki ile geçişini bilme durumunun yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grubu	Bulaşır		Heteroseksüel İlişki İle Bulaşma				Toplam	
	Sayı	%	Bulaşmaz		Bilmiyor		Sayı	%
20 yaş ve altı	71	94.7	3	4.0	1	1.3	75	100.0
21 – 30 yaş arası	121	95.3	3	2.4	3	2.4	127	100.0
31 yaş ve üzeri	52	81.3	7	10.9	5	7.8	64	100.0
Toplam	244	91.7	13	4.9	9	3.4	266	100.0

$$\chi^2 = 12.616, p < 0.05$$

Tablo VI. Bazı bulaşma yollarına ilişkin görüşlerin çalışanların eğitim düzeylerine göre dağılımı

Bulaşma Yolu	Ortaokul ve altı		Eğitim Durumu Lise mezunu		Yüksek okul		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*
<i>Toplam</i>	113	100.0	118	100.0	35	100.0	266	100.0
<i>Kan nakli</i>								
<i>Bulaşır</i>	89	78.8	106	89.9	34	97.1	229	86.1
<i>Bulaşmaz</i>	12	10.6	7	5.9	-	-	19	7.1
<i>Bilmiyor</i>	12	10.6	5	4.2	1	2.9	18	6.8
	$\chi^2 = 10.433,$							
	$p < 0.05$							
<i>Kan ile temas etme</i>								
<i>Bulaşır</i>	85	75.2	102	86.5	33	93.3	220	82.7
<i>Bulaşmaz</i>	12	10.6	11	9.3	2	5.7	25	9.4
<i>Bilmiyor</i>	16	14.2	5	4.2	-	-	21	7.9
	$\chi^2 = 12.597, p < 0.05$							
<i>Enjektör iğnesi</i>								
<i>Bulaşır</i>	82	72.6	97	82.2	34	97.1	213	80.0
<i>Bulaşmaz</i>	12	10.6	10	8.5	-	-	22	8.3
<i>Bilmiyor</i>	19	16.8	11	9.3	1	2.9	31	11.7
	$\chi^2 = 11.247, p < 0.05$							
<i>Ustura, jilet vb.</i>								
<i>Bulaşır</i>	56	49.5	71	60.1	29	82.8	156	58.6
<i>Bulaşmaz</i>	23	20.4	33	28.0	3	8.6	59	22.2
<i>Bilmiyor</i>	34	30.1	14	11.9	3	8.6	51	19.2

* Sütun yüzdesi alınmıştır

Tablo VII. Bazı bulaşma yollarına ilişkin görüşlerin çalışanların AIDS'i duyma durumlarına göre dağılımı

Bulaşma Yolu	AIDS'i Duymuş		AIDS'i Duymamış		Toplam		χ^2	p
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
<i>Toplam</i>	252	100.0	14	100.0	266	100.0		
<i>Kan nakli</i>								
<i>Bulaşır</i>	221	87.7	8	57.2	229	86.1	10.355	<0.05
<i>Bulaşmaz</i>	16	6.3	3	21.4	19	7.1		
<i>Bilmiyor</i>	15	6.0	3	21.4	18	6.8		
<i>Kan ile temas etme</i>								
<i>Bulaşır</i>	212	84.2	8	57.1	220	82.7	7.712	<0.05
<i>Bulaşmaz</i>	21	8.3	4	28.6	25	9.4		
<i>Bilmiyor</i>	19	7.5	2	14.3	21	7.9		
<i>Enjektör iğnesi</i>								
<i>Bulaşır</i>	206	81.8	7	50.0	213	80.0	8.392	<0.05
<i>Bulaşmaz</i>	19	7.5	3	21.4	22	8.3		
<i>Bilmiyor</i>	27	10.7	4	28.6	31	11.7		
<i>Heteroseksüel ilişki</i>								
<i>Bulaşır</i>	235	93.2	9	64.3	244	91.7	18.107	<0.05
<i>Bulaşmaz</i>	11	4.4	2	14.3	13	4.9		
<i>Bilmiyor</i>	6	2.4	3	21.4	9	3.4		
<i>Aynı kaptan yemek yeme</i>								
<i>Bulaşır</i>	34	13.5	5	35.7	39	14.7	7.329	<0.05
<i>Bulaşmaz</i>	172	68.2	5	35.7	177	66.5		
<i>Bilmiyor</i>	46	18.3	4	28.6	50	18.8		

Sütun yüzdesi alınmıştır.

Tablo VIII. Otel çalışanlarının çeşitli özelliklerine göre AIDS'li bir kişinin dış görünümüne ilişkin görüşlerinin dağılımı

Özellik	<u>AIDS'li bir kişinin Dış Görünümü Sağlıklı Olabilirmi</u>						Toplam	
	Olabilir		Olmaz		Bilmiyor		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
<i>Toplam</i>	96	36.1	122	45.9	48	18.0	266	100.0
<i>Cinsiyet</i>								
<i>Erkek</i>	75	36.6	92	44.9	38	18.5	205	100.0
<i>Kadın</i>	21	34.4	30	49.2	10	16.4	61	100.0
	$\chi^2 = 0.370, p > 0.05$							
<i>Yaş grupları</i>								
<i>20 yaş ve altı</i>	29	38.7	29	38.7	17	22.6	75	100.0
<i>21 – 30 yaş arası</i>	44	34.6	57	44.9	26	20.5	127	100.0
<i>31 yaş ve üzeri</i>	23	35.9	36	56.3	5	7.8	64	100.0
	$\chi^2 = 7.607, p > 0.05$							
<i>Eğitim Düzeyi</i>								
<i>Ortaokul ve altı okul mezunu</i>	29	25.7	63	55.7	21	18.6	113	100.0
<i>Lise mezunu</i>	40	33.9	53	44.9	25	21.2	118	100.0
<i>Yüksek okul mezunu</i>	27	77.2	6	17.1	2	5.7	35	100.0
	$\chi^2 = 32.245, p < 0.05$							
<i>AIDS'i Duyma Durumu</i>								
<i>Duymuş</i>	95	37.7	111	44.0	46	18.3	252	100.0
<i>Duymamış</i>	1	7.1	11	78.6	2	14.3	14	100.0
	$\chi^2 = 6.994, p < 0.05$							
<i>Görevi</i>								
<i>Garson/barmen</i>	21	33.3	26	41.3	16	25.4	63	100.0
<i>Kat görevlisi</i>	10	18.9	33	62.2	10	18.9	53	100.0
<i>Mutfakta çalışanlar</i>	17	37.8	18	40.0	10	22.2	45	100.0
<i>İdari personel</i>	18	58.0	11	35.5	2	6.5	31	100.0
<i>Resepsiyon</i>	12	60.0	5	25.0	3	15.0	20	100.0
<i>Teknik hizmetler</i>	8	42.1	8	42.1	3	15.8	19	100.0
<i>Diğer</i>	10	28.6	21	60.0	4	11.4	35	100.0
	$\chi^2 = 26.180, p < 0.05$							

Tablo IX. Çalışanların AIDS'den korunmak için alınması gereken önlemler hakkındaki düşünceleri

Önlem (n = 266)	Sayı	%
Kondom kullanımı	227	85.3
Kan ve vücut sıvılarına temas etmeme	214	80.5
Tek eşlilik	202	75.9
Başkasının enjektörünü kullanmama	196	73.7
AIDS'li hastayla aynı ortamda bulunmama	145	54.5
Bozulmuş görünen gıdaları yememe	74	27.8

Tablo X. AIDS'i duyduğunu belirten çalışanların duyma kaynakları

Kaynak (n=252)	Sayı	%
Radyo/televizyon	227	90.1
Kitap/gazete	203	80.6
Arkadaş	133	52.8
Sağlık personeli	105	41.7
Okul	99	39.3
Aile	70	27.8
Konferans	63	25.0

TARTIŞMA

AIDS, dünya genelinde hızla yayılmasına karşın, halen tedavisi olmayan bir hastalıktır. Bu nedenle, hastalığa yakalanmamayı amaçlayan önlemler alınması, özellikle risk altında bulunan grupların bu konudaki yeterli ve doğru bilgi sahibi olmasının sağlanması önem kazanmaktadır. Ülkemizdeki turizm merkezlerinden biri olan Kapadokya bölgesi, her düzeyde ve hemen her ülkeden gelen turistleri ağırlamaktadır. Buralarda çalışan garson, kat görevlileri, barmen ve benzeri personelin HIV (+) turistlerle karşılaşma şansları her zaman

bulunmaktadır. Turistlerin seks işçileri/ çalışanlarının yanısıra otel çalışanları ile de cinsel ilişkide bulunabildikleri ve dolayısıyla cinsel yolla bulaşan hastalıkların birbirlerine geçirildiği saptanabilmektedir (6). Yapılan bazı çalışmalarda seyahate çıkan turistlerin AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları tespit edilmektedir (7,8). Diğer taraftan, şüphesiz ki, bunların konakladıkları yerlerde çalışanların da HIV/AIDS konusunda gelen turistler kadar yeterli bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Ancak, çalışmamızda yer alan ve risk altında olduğu düşünülen otel çalışanlarından, % 5.3'lük bir oranda bile olsa, AIDS'i duymamış olanların bulunması düşündürücüdür. Bunlara

ilave olan yaklaşık % 10'luk bir kesimle birlikte, çalışanların toplam % 15 kadari hastalığın bulaşıcı olduğunu bilmemektedir. Ancak, sağlık personeli dışında yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar bulunabilmektedir. Örneğin Ankara'da yapılan bir çalışmada erkek berberlerin AIDS'i duyma oranı % 86 olarak bulunurken, Kayseri'de yapılan bir çalışmada ise yine berberlerin % 94.3'ünün AIDS'in bulaşıcı olduğunu bildikleri saptanmıştır (9,10).

HIV virusunun en önemli bulaşma yolunun cinsel temas olduğu bilinmektedir. Heteroseksüel yolla bulaşma, hastalığın tüm geçiş yolları arasında % 55-60'lık bir yer kaplamaktadır (2). Araştırma kapsamındaki AIDS'i duymuş olan çalışanlar tarafından da hastalığın en iyi bilinen geçiş yolu erkek-kadın arasındaki cinsel ilişkidir. Yapılan bazı çalışmalarda heteroseksüel yolun bilinme oranı berberlerde % 68 (9) ve % 97.7 (10), diş hekimlerinde ise % 95.5(11) olarak bulunmuştur. Medyadaki AIDS ile ilgili programlarda genellikle bu konunun üzerinde durulması, bu yolun daha iyi bilinmesini sağlıyor olabilir. Hastalık ilk zamanlarda homoseksüel ilişki sonucu geçmesiyle gündeme gelmesine rağmen, çalışanların dörtte birinden biraz fazlası bunu bilmemektedir. Ancak, bu yolu erkeklerin kadınlara göre daha çok bilmeleri olumludur. Kayseri'deki diş hekimlerinde homoseksüel ilişki ile bulaşacağını ifade edenler heteroseksüel ilişki ile geçişi bilenlerden daha fazla orandadır (% 98.5) (11), berberlerde ise bu oran % 74-86 arasında değişmektedir (9,10).

Fikri olmayanları da dahil edersek, % 20 civarındaki çalışanın hastalığın kan ve enjektörle bulaşacağını bilmemesi, yine yaklaşık dörtte birinin ustura-jilet ve benzeri kesici aletlerle bulaşmanın olmayacağını ifade etmesi, bunların bu tip bulaşmayla ilgili bir risk altında olabileceklerini de göstermektedir. Özellikle kat görevlilerinin yarısından fazlasının kesici aletlerle bulaşmayacağını ya da fikri olmadığını belirtmeleri düşündürücüdür, çünkü bunlar oda temizliği esnasında kontamine araç-gereçle temas etmeye en yakın aday olan kişilerdir. Ankara'daki berberlerde yapılan çalışmada da ustura-jilet ile bulaşabileceğini ifade

edenlerin oranı % 48 olarak saptanmıştır (9). Otelleri kapsayan ve Çin'de yapılan bir çalışmada ise buralarda çalışanların % 36.8'inin HIV'in kan transfüzyonuyla geçtiğini bilmedikleri, % 35.0'nun da intravenöz ilaç kullanıcılarının yüksek risk altında olduklarını bilmedikleri tespit edilmiştir (12).

Öte yandan, AIDS'in bulaşmasında rol oynamayan (2) giysi, tokalaşma ya da aynı kaptan yemek yeme gibi yolların da çalışanların yaklaşık % 10'u tarafından bulaşma yolu olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda diş hekimlerinin bile % 5.9'unun aynı kapta yemek yeme ve aynı odada kalma ile bulaşabileceğini ifade ettiklerini (11), berberlerin ise % 38.0'nun aynı odada kalma ile, % 49.0'nun ise aynı kaptan yeme ile bulaşır dediklerini düşünülürse (10), otel çalışanlarının yanıtları normal sayılabilir.

HIV (+) kişilerin dış görünümünün tamamen sağlıklı gibi olabileceği bilinmektedir. Ancak, çalışmamızdaki hastalığı duyup bulaşıcı olduğunu bilen kişiler bile karşılarında hastalıklı veya bitkin görünümlü kişiler göreceklelerini düşünmektedirler. Araştırmaya alınanların yaklaşık üçte ikisi, AIDS'li bir kişinin dış görünümünün sağlıklı olmayacağını belirtirken, bu oran kat görevlilerinde beşte dört olarak bulunmuştur. Ayrıca, yine çalışanların yarısından fazlasının yaşadıkları ortamda AIDS riski altında olmadıklarını düşünmeleri onları tedbirsiz davranmaya yöneltebilir. Oysa Kapadokya bölgesine, her ulustan ve her düzeyden turistler gelmektedir. Risk altında olunduğunun bilinmesi, önlem alınmasını ve bu önlemlere uyulmasını da kolaylaştıracaktır. Özellikle sağlık personelinde yapılan çalışmalarda, AIDS açısından risk altında olduğunu düşünme oranı oldukça yüksek bulunmaktadır. Bu oran örneğin Samsun'da Diş hekimliği fakültesi 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinde % 100 (13) , halen çalışan diş hekimlerinde % 96.8 (14), Konya'daki hemşirelerde ise % 82.6 (15) olarak bulunmuştur. Malatya'da bir ilçe merkezindeki lise öğrencilerinin ise % 69'unda AIDS korkusu olduğu saptanmıştır (16).

Cinsel ilişki, hastalığın geçişinde başta gelen yol

olduğuna göre, kondom kullanımı ya da eşinden başkasıyla ilişkiye girmemek gibi önlemlerin çalışanların çoğunluğu tarafından bilinmesi sevindiricidir. AIDS'den korunmadaki en önemli yollardan biri de, kan ve vücut sıvıları ile doğrudan ya da bunlarla kontamine olan araçlar vasıtasıyla temasta bulunmamasıdır. Bulaşma yollarında ifade edilenlere paralel bir şekilde, başkasının enjektörünü kullanmama ile kan ve vücut sıvılarına temas etmeme gibi önlemler, her beş çalışandan yaklaşık dördü tarafından ifade edilmiştir. Özellikle cinsel temas ve kan ile geçişin, çalışanların önemli bir kısmının akıllarında yer eden konular olduğu görülmektedir. Ancak bunların yanısıra, çalışanların yarısından fazlasının AIDS'li kişiyle aynı ortamda bulunmamak gerektiğini, dörtte birinin ise bozulmuş gıda yemeyerek kendisini bu hastalıktan koruyabileceğini düşünmesi, bu konudaki bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır.

Otel çalışanlarında AIDS'i sadece duymuş olma bile geçiş yollarının birçoğunun daha iyi bilinmesini sağlamaktadır. Yine de tüm geçiş yollarının bilinmemesi, AIDS'i duyduğunu belirtmeler de, yeterli bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Alınan bilgiler güvenilir kaynaklardan olmayabilir, eksik olabilir ya da unutulmuş olabilir. AIDS açısından risk altındaki bir diğer meslek olan diş hekimliği çalışan ya da öğrencileri arasında yapılan çalışmalarda da konunun tümüyle bilinmediği saptanmıştır. AIDS bilgisini ölçmeye yönelik çalışmalarda, Samsun ilinde çalışan diş hekimleri 100 üzerinden ortalama 81.5 puan (14), diş hekimliği fakültesi 4. ve 5. sınıf öğrencileri ise 84.2 puan almışlardır (13). Bir ilçe merkezindeki lise öğrencileri ise ortalama 55.9 puan almışlardır (16).

Araştırma kapsamındaki otel çalışanlarının % 27.1'i AIDS hakkındaki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünmektedir, ancak bunların bilgi düzeyleri ile kendilerini yeterli görmeyenlerin bilgi düzeyleri arasında - birkaç durum hariç - istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Bu durum da, elde edilen bilgi ve duyuların güvenilir olmayan kaynaklardan ve kulaktan dolma olduğunu düşündürmektedir. Nitekim, AIDS'le ilgili bilgilerin

büyük oranda medyadan öğrenildiği görülmektedir. Ancak, bu kişilerin belki de bilgilerini yeterli görmeyenlerden daha fazla risk altında olabileceği söylenebilir. Çünkü, bilgileri yeterli ya da doğru olmadığı halde kendilerini yeterli sanarak güvensiz davranışlarda bulunabilirler. Öte yandan, sağlık personelinin duymanın sadece % 40'larda olması da bu konudaki eksikliği ortaya koymaktadır. Sağlık personelinin duymayı sağlamak bir tarafa, doğru bilgi sahibi olunmasını da sağlaması gerekmektedir. Ancak, hemen her çalışmada önde gelen bilgi kaynağı olarak medya ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Kayseri'deki berberlerde AIDS ile ilgili en önemli bilgi kaynakları televizyon (% 81.7) ve gazete (% 79.3) olarak belirtilmiştir (10). İstanbul'da sağlık çalışanları dışındaki bireylerin ise % 84.8'ü AIDS ile ilgili bilgilerini yazılı ya da görsel basından edindiklerini ifade etmişlerdir (17). İstanbul'daki çalışmada sağlık personelinin bilgi edinme oranı ise sadece % 1 olarak bulunmuştur. İstanbul'da yapılan bir diğer çalışmada ise, ilginç olarak, hekim dışı sağlık personelinin de % 82.6'sının HIV/AIDS ile ilgili bilgilerini kitle iletişim araçlarından aldıkları saptanmıştır (18). Bu da hem medyaya düşen sorumluluğun büyüklüğünü göstermekte, hem de sağlık kuruluşlarının daha gayretli olması gerektiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, cinsel yolla bulaşan hastalıkların en tehlikelisi olan AIDS hakkında otellerde çalışan personelin istenilen düzeyde bilgi sahibi olmadığı, olan bilgilerini de daha çok medyadan aldığı tespit edilmiştir. Olası AIDS riskinden korunabilmeleri için, sağlık kuruluşları ve otel yöneticilerinin işbirliği ile organize eğitimler verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. John Hopkins University. AIDS Education-A Beginning. Population Reports 1989; Series L, Number 8: 3
2. Tümer A, Ünal S. HIV/AIDS Epidemiyolojisi ve Korunma. Uzun Ö, Ünal S (Ed). İnfeksiyon Hastalıkları. Bilimsel Tıp Yayınevi. Ankara 2002. ss: 903-913.

3. Frei M, Baltes R. AIDS: risk for tourists and assistants in developing countries? *Ther Umsch* 1990 Oct;47:819-826.
4. Lewis ND, Bailey J. HIV, international travel and tourism: global issues and Pacific perspectives. *Asia Pac J Public Health* 1992-93;6:159-167
5. De Schryver A, Meheus A. International travel and sexually transmitted diseases. *World Health Stat Q* 1989;42: 90-99.
6. Forsythe S, Hasbun J, Butler de Lister M. Protecting paradise: tourism and AIDS in the Dominican Republic. *Health Policy Plan* 1998 Sep;13: 277-286.
7. Ford K, Wirawan DN, Fajans P, Thorpe L. AIDS knowledge, risk behaviors, and factors related to condom use among male commercial sex workers and male tourist clients in Bali, Indonesia. *AIDS* 1995 Jul;9: 751-759.
8. Allard R, Lambert G. Knowledge and beliefs of international travellers about the transmission and prevention of HIV infection. *CMAJ* 1992 Feb 1;146: 353-359.
9. Tümerdem Y, Mevsim G, Ayhan B, İnce N, Çalık BT. Erkek Berberler HIV/AIDS'i önleme yöntemlerini biliyorlarmı? VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 59.
10. Günay O, Çetinkaya F, Aykut M. Kayseri İlindeki Erkek Ve Kadın Berberlerinin AIDS Konusundaki Bilgi Tutum Ve Uygulamaları. XI. Gevher Nesibe Tıp Günleri Kongre Kitabı.19-22 Nisan 1993. ss:132-137.
11. Günay Osman, Çetinkaya Fevziye, Aykut Mualla. Kayseri İlindeki Diş Hekimlerinin AIDS Konusundaki Bilgi Tutum Ve Uygulamaları. Türk Dişhekimleri Birliği Dergisi 1994. 24: 14-17
12. Zhang X, Luo B, Zhang K. A KABP (knowledge, attitude, belief and behavior) study about AIDS among taxi drivers and hotel attendants in Beijing. *Zhonghua Liu Xing Bing Xue Za Zhi* 1994 Dec;15(6):323-7
13. Sünter T, Canbaz S, Süren C, Esen Ş, Pekşen Y. Diş hekimliği fakültesi 4 ve5. Sınıf öğrencilerinin AIDS konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 13
14. Canbaz S, Topbaş M, Sünter T, Leblebicioğlu H, Pekşen Y. Samsun İl Merkezinde çalışan diş hekimlerinin AIDS konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 10
15. Şahin KŞ, Kara F, Ural O. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde Görevli Hemşirelerin AIDS konusundaki Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 73
16. Genç M, Pehlivan E, Yalçınkaya N, Kaya M; Güneş G. Malatya İli Akçadağ İlçesindeki Lise Öğrencilerinin AIDS'le ilgili bilgi ve tutumları. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 11
17. Tümerdem Y, İnce N, Ayhan B. HIV/AIDS bilgi araştırması. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 60
18. Teker MG, Tümerdem Y, Sazova O, Barlas OB, Teker Y. Hekim dışı sağlık çalışanlarının HIV/AIDS bilgisi-davranışı. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı. 6-9 Ekim 1999, Malatya. s: 43